

Людміла Садко / Liudmila Sadko

Нацыянальная акадэмія навук Беларусі /
The National Academy of Sciences of Belarus
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5880-1570>
e-mail: konovod1@yandex.ru

Флоравобразы ў матыўнай прасторы вершаў У. Дубоўкі

Flora images in the motif space of U. Dubouka's poems

Figury florystyczne w motywach poezji U. Dubouki

Добра вядомы той факт, што ў аснове беларускага нацыянальнага светапогляду, культуры і літаратуры ляжаць адметныя адносіны да прыроды як жыватворчай крыніцы, а стаўленне да навакольнага свету ў нашых продкаў, што знайшло адбітак у вераваннях і побыце, фальклорна-міфалагічных творах, было гарманічным, паэтычным і рацыянальным адначасова. Захапленне і радасць быцця, моц духу і багацце душы, сфарміраваныя дачыненні з навакольным светам, знайшлі рэалізацыю ў фальклорна-рамантызаваных матывах народнай творчасці і мастацкай літаратуры розных часоў, у тэме злучанасці з прыродай, разумення яе як духоўнага раю. Матывамі прыроды і навакольнага свету прасякнутае ўсё беларускае прыгожае пісьменства ад даўніны да сучаснасці; яны адыгрываюць вызначальную ролю пры мадэляванні мастацкай рэальнасці або цэлай эпохі, або канкрэтнага літаратурнага твора. Адзначым, што матыў і матыўны комплекс разглядаецца ў артыкуле як складанае адзінства ідэйна-тэматычных, аксіялагічных і фармальна-стылістычных аспектаў, што ўяўляюць цэласны эстэтычны сэнс.

У вершах паэта-лірыка і паэта-грамадзяніна Уладзіміра Дубоўкі (1901–1976), аднаго з самых таленавітых і знакамітых беларускіх паэтаў XX стагоддзя, вялікае распаўсюджанне маюць фітонімы, флорапаэтычныя вобразы (шывшына, рабіна, верас, каліна, клён, валошка, лебядка, палын, лаза, лён, клён, сасна, кіпарысы, лаўр, асеннія лісты, кветкі ў вазоне і інш.) як кампанент нацыянальных фальклорна-рамантызаваных матываў і матыўных комплексаў. Флоравобраз – шырокая дэфініцыя, якая ўключае ў сябе ў якасці ядра фітонім-назву той ці іншай расліны, а таксама шматлікія нюансы сэнсу ад культавых і гістарычных

да мастацкіх і асацыятыўна-аўтарскіх. Нацыянальныя фальклорна-рамантызаваныя флоравобразы выяўляюць сябе ў паэзіі У. Дубоўкі рознымі спосабамі: як метафары, персаніфікацыі, параўнанні, сімвалы, рэмінісцэнцыі і алюзіі, алегорыі, адлюстроўваюць асноўныя ідэйна-тэматычныя дамінанты творчасці паэта.

У розныя літаратурныя эпохі флоравобразы выкарыстоўваліся з рознай функцыянальнай нагруккай і семантычным нападуненнем. У часы Антычнасці распаўсюдзіліся сюжэты, знаёмыя чытачу па *Метамарфозам* Авідзія – пра ператварэнне Нарцыса ў кветку, пра Лефкафею, якая стала духмянай раслінай, пра трагічнае каханне Пірама і Фісбы, што сваёю крывёю афарбавалі ягады тутавлага дрэва, пра Кратона са Смілакай, што ператварыліся ў шафран і ціс, і многія іншыя.

У Сярэдневеччы фларыстычныя вобразы досыць часта мелі рэлігійную трактоўку і выкарыстоўваліся як атрыбуты і алегорыі, набывалі канатацыю дабравеснікаў раю. Так, агульнавядома, што лілія, а пазней і ружа, ў хрысціянстве з’яўляюцца атрыбутамі Багародзіцы, яе красы, дзявоцтва і беззаганнасці. У хрысціянскім паданні з Дзевай Марыяй таксама звязаны вобраз лаўра, пад якім стаяла калыска будучай Маці Хрыста, а вернікі добра ведаюць цудоўныя гісторыі здабыцця абразоў Маці Божай каля дрэваў – сасны, елак, груш і таполей. У больш познія часы сярод флоравобразаў з’вілася калядная ёлка, упрыгожаная зоркамі як успамінамі пра галоўную, Віфліемскую, што загарэлася на небе, калі прыйшло Боганемаўля. Такі ж сэнс мае і шанаванне заморскай кветкі пуансэціі, якую па-просту называюць “Каляднай”, “Віфліемскай” зоркай, “Кветкай Святой Ночы”. Распаўсюджанне набылі таксама алегорыі куртуазнага характару, дзе флоравобразы дапамагалі перадаць складаныя нюансы адносін закаханых. У паэзіі трубадураў, напрыклад, пашырана распаўсюджанне вобраза ружы як алегорыі хараства жанчыны, Прыгожай дамы.

Адраджэнская эстэтыка сыходзіць з першапачатковага разумення прыроды і раслін як узора дасканаласці, мастацкія выявы флоравобразаў гэтага перыяду своеасаблівыя *locus amoenus*, цудоўныя мясціны. Культура выкарыстання флоравобразаў у Адраджэнні падпарадкоўваецца прынцыпу *ut pictura poesis*, адзінства, непадзельнасці жывапісу і паэзіі, якія рознымі сродкамі дасягаюць агульнай мэты – маляўнічасці, візуальнасці, дасканаласці разгортвання пластычна аформленай думкі. Так, *Вясна* Батэчэлі – гэта выява Венеры, багіні садоў і кахання, харытаў-спадарожніц, а таксама Зефіра і Меркурыя, што праганяюць хмары. Усе героі звязаны адзінай семантыкай надыходу цяпла і вясны. Прыцягвае ўвагу яшчэ адзін раўнапраўны персанаж карціны – цудоўны апельсінавы сад, у якім спецыялісты налічылі каля 500 фатаграфічна

дасканалых выяваў розных раслін, што так ці інакш ілюструюць трыумфаванне прыроды, радасць вясны.

У Класіцызме апісанне раслінаў і звязаных з імі мастацкіх вобразаў схіляецца да скупого і дакладнага адлюстравання, устойлівага выразу, штампу, калі шчокі параўноўваюцца з лілеямі, а вусны з ружамі, што перадае ідэю хараства наогул, пазбягаючы індывідуальна-аўтарскага пераасэнсавання. Знаўца барочнай і класіцыстычнай паэзіі Юры Віпер адзначае:

природа, будучи для классицистов основным объектом искусства, могла представлять в их произведениях лишь в особом, как бы преображенном, облагороженном виде, лишенная всего того, что не соответствовало представлениям художника и светской среды, с мнением которой он был обязан считаться, о разумном ходе вещей и о правилах “приличий”, требованиях хорошего тона [Випер 1990: 101].

Інакш кажучы, адлюстраванне раслін і кветак, наогул, прыроды ў класіцыстычны перыяд мела характар рытарычнай фігуры, фармальнага знаку, устойлівага абароту маўлення, сродку мастацкай камунікацыі.

У XIX стагоддзі распаўсюджваецца мода на *села́м*, мову кветак, што прыйшла з Усходу, на кветкавую пошту – абмен выявамі кветак і букетаў, якія мелі асаблівы сэнс, зразумелы дасведчаным у гэтым мастацтве. У дадзены перыяд вялікую папулярнасць мела кніга Б. Дзеляшэне *Азбука Флоры, або Мова кветак* (1811), у якой быў змешчаны своеасаблівы алфавітны каталог кветак з тлумачэннем іх сімвалічнага і алегарычнага сэнсу. На рускай мове, дзякуючы Дзмітрыю Азнабішыну, з’яўляецца паэма *Села́м, або Мова кветак*, дзе аўтар згадвае больш 400 назваў кветак ды іншых раслін і грунтоўна тлумачыць іх тайную сімвалічную мову.

Жывапісны стыль сентыменталізму і перадрамантызму становіцца малюнкам духоўнага жыцця чалавека, яго пачуццяў і эмоцый. Пісьменнікі Найноўшай эпохі пачынаюць выкарыстоўваць флоравобраз як цэнтральны персанаж, надаюць яму рысы персаніфікацыі, сімвалу, што валодаюць вялікім патэнцыялам варыятыўнасці і асацыятыўнасці, выводзяць на сугестыўнае ўспрыняцце. Так ў літаратуры мяжы XIX–XX стагоддзяў з’яўляецца *блакітная кветка* Наваліса, *кветкі зла* Шарля П’ера Бадлера, *кветкі-птушкі* Стафана Маларме, *лілія-клісцір* Арцюра Рэмбо, *кветка-пранцы* Карла Гюісманса, *чырвоная кветка* Усевалада Гаршына, *сад Параду* Эміля Заля і шмат іншых.

Заснавальнік рускай міфалагічнай школы Фёдар Буслаеў яшчэ ў сярэдзіне XIX стагоддзя выказвае меркаванне, што вывучэнне назваў раслін цесна звязана з вывучэннем гісторыі народа, яго быту і нораваў: “самая номенклатура народнай ботаники ведёт нас в период мифологический” [Буслаев 2011: 17]. Таксама даследчык слухна адзначае,

што “мифология есть не иное что, как народное сознание природы и духа, выразившегося в определенных образах” [Буслаев 2011: 17]. Збіральнік рускага фальклору Міхаіл Забылін пасля выдання *Народнага кветніка* (1880) – каталога раслін і кветак з апісаннямі іх магічных асаблівасцей, легенд, народных забабонаў – рэзюмуе:

было бы весьма не дурно для полноты изучения нашего народного быта, как пособия истории, развить этими путями такие дорогие сведения, как наша народная медицина и народная ботаника [Забылин 1990: 438],

разглядаючы батанічныя намінацыі лінгвістыкі як адзінкі культуры ў непарыўнай сувязі з духоўным і матэрыяльным жыццём народа.

На багаты мастацкі патэнцыял кветкі як асаблівага вобраза ў літаратурна-мастацкім дыскурсе звярнуў увагу і Аляксандар Весялоўскі ў эсэ *З паэтыкі ружы* (1898), узнімаючы пытанне, “як зараджаецца і развіваецца сімволіка кветак, без якой не абышлася ні адна народная або мастацкая паэзія?” [Весялоўскі 2010: 304]. Аўтар адзначае:

прыгажосць кветкі, часцей яе адносіны да знамянальных з’яў прыроднага і асабістага жыцця ў іх узаемадзеянні, вылучылі яе перад іншымі, выклікалі шэраг асацыяцый; ад ёмістасці вобразу залежыць іх колькасць і разнастайнасць; на іх і перанесена цікавасць, нярэдка вобраз кветкі амаль знікае за падказаным яму чалавечым зместам [Весялоўскі 2010: 304].

У фалькларыстыцы канца XIX – пачатку XX стагоддзя з’яўляецца шэраг прац, дзе даследуюцца расліны як сімвалічны вобраз (Аляксандар Афанасьеў *Паэтычныя гледжанні славян на прыроду*, Я. Аўтаномай *Сімволіка раслін у вялікарускіх песнях*, Мікалай Залатніцкі *Кветкі ў легендах і паданнях*, Аляксандар Пацябня *Аб некоторых символах у славянской народной поэзии* і інш.).

У кантэксце лірыкі У. Дубоўкі семантыка раслінна-фларыстычнай вобразнасці мае некалькі трактовак. З аднаго боку, з ёй звязана падкрэсленая арыентацыя на выяўленне нацыянальнага каларыту, “мясцовай прыналежнасці”, актуалізацыя вобразаў беларускай фальклорна-міфалагічнай спадчыны. Апрача таго, часткова семантыка дубоўкаўскіх флоравобразаў дыктуецца рамантычнай паэтыкай, можа быць інтэрпрэтавана ў героіка-рэвалюцыйным, філасофскім ці галантна-сентыментальным ключы.

Адзначым, што пераважная большасць раслін, што згадваюцца ў творах У. Дубоўкі, – шырока распаўсюджаныя ў прыродзе Беларусі дзікарослыя расліны, вольныя ад догляду садоўніка. Пейзажы У. Дубоўкі – прыродныя, натуральныя, не кранутыя ўплывамі ландшафтнай архітэктуры, не падпарадкаваныя ідэалам правільных формаў і сіметрыі. Безумоўна, рэгулярныя сады і паркі ў рэаліях сацыяльнага і культурнага жыцця Беларусі канца XIX – пачатку XX стагоддзя распаў-

сюджання не мелі, таму і ў мастацкім асэнсаванні геаметрычныя прынцыпы структурыравання прыроды і, шырэй, сусвету адлюстравання не знайшлі. Пейзажы У. Дубоўкі – то вытанчаныя, пышна прыбраныя як ў вершы *Залатая асенняя раніца...* (1922) (“Залатая, асенняя раніца! / Хараством ты на свеце адна. / Сонца ў пушчы глыбокай купаецца / і ніяк не дастане да дна...”) [Дубоўка 2016 : 8], то змрочныя як у вершы *Балаты разлягліся абапал ракі...* (1922) (“Балаты разлягліся абапал ракі, / І дрыгва і гідота, дзе вокам не кінь. / Да зямлі прытуліліся дрэўцы, кусты. / Разлягліся абапал ракі балаты”) [Дубоўка 2016 : 12], але заўсёды фатаграфічна дакладныя, адпаведныя звыкламу беларускім ландшафтам.

Можна вылучыць некалькі шляхоў выкарыстання раслінных матываў у творах У. Дубоўкі. Першы з іх звязаны з традыцыйнымі вобразамі, што мелі распаўсюджанне ў фальклору, антычнай і барочнай фітанімічнай эмблематыцы. Такія вобразы (каліны, рабіны, палыну, асенніх лістоў) носяць цытатны характар, могуць разглядацца як інтэртэкстуальная спасылка, зразумелая кожнаму. Другі шлях выкарыстання флоравобраза звязаны з асацыятыўна-аўтарскімі мадэлямі, асаблівымі магчымасцямі канструявання арыгінальнай мадэлі мастацкага свету.

Старадаўняя традыцыйная эмблема каліны ў веснавым уборы з белых кветак мае трывалую сэнсавую сувязь з нявестай. Такі матыў стаў асновай для верша *Цягнік спяшаўся* (1926), дзе праяўляе сябе традыцыйны фальклорны паралелізм, у аснове якога ляжыць прынецп супастаўлення дзвюх з’яў, блізкіх па сваім змесце, прыём атажсамлівання прыродных феноменаў з падзеямі чалавечага жыцця:

На ўзгорку, бачылі ўсе праз вокны,
каліна красавала белым цветам.

Наводля дзеўчына ў кужэльных шатах
маю дарогу шчасцем вышыць выйшла.
І пад шатром зялёным і бахматым
застыла ў млявасці на ўзвышшы.

І хараство істоту агарнула,
каліна белая... нявеста маладая...

[Дубоўка 2016 : 50–51].

У вершы актуалізуецца не толькі тэма дзявочай прыгажосці, кахання, але і горычы няспраўджаных надзей на шчасце. Флорашыфр каліны неадназначны: традыцыйна каліна не толькі “красная”, прыгожая, але і горкая, пякучая. Таму з першых радкоў верша зададзена мінорная танальнасць гэтай гісторыі кахання, якой наканавана скончыцца расстаннем:

Праз вокамгненне з гоманам і гулам
Далечыня ад воч яе схавала.
[Дубоўка 2016 : 51]

Традыцыйны вобраз зерня, збожжа, што ў народнай творчасці асэнсоўваецца як сімвал жыцця, дабрабыту, Божы дар, становіцца акцэнтнай дэталью ў грамадзянскім вершы У. Дубоўкі *Думкі, думкі, як мне вас ушчунуць...* (1926). Паэт разважае пра цяжкі лёс Айчыны, якую прымушаюць жыць чужой культурай, схіляюць да *жабрацтва духу*, да *скарынак ад сталоў суседніх*. Характэрная для беларускай літаратуры і культуры сімволіка, звязаная з жыватворчай земляробчай працай, набывае ў гэтым творы асаблівы сэнс, калі паэт прапаноўвае сродкі, каб зберагчы і прымножыць “сваё”, роднае:

Я мяркую так: не родзіць поле, –
Не накормяць і суседзі вельмі.
Трэба смела моцнаю рукою
безупынна сеяць, сеяць зерня.

Каб расло і красавала збожжа,
каб былі мы сытымі заўсёды.
Вось тады адчуць мы толькі зможам
радасць чыстую і плёну слодыч.
[Дубоўка 2016 : 55]

Распаўсюджаны ў цэлым шэрагу вершаў У. Дубоўкі (*Ведаю, што і я памру, як і ўсе...*, *Пальцы жоўтых кляновых лістоў, Дарагая... Каханая...*, *Апошняя песня, Палыны пасівелі на ўзгорку, Здаецца, восень грае на цымбалах...*, *Крыху восені і жменька кляновых лістоў*) вобраз пажоўклых лістоў (вераснёвых, жоўтых кляновых, залатых) узыходзіць да традыцыйнай эмблемы, сімвалізуючы завяданне, самоту, меланхолію. Перасякаецца з фларонімам завялых лістоў флоравобраз пялёсткаў, якія аблятаюць, і чыя канатацыя таксама нагадвае: жыццё кароткае і трэба атрымліваць асалоду ад яго (вершы *Не кажу – запявайце цымбалы, Палыны пасівелі на ўзгорку, Трыціх, Летуценнем прахаджу над краем, Акорды, акорды!*). Большасць вершаў сапраўды носіць элегічна-роздумны характар, гаворыць пра хуткаплыннасць жыцця, але не выклікаюць мартальных асацыяцый. У. Дубоўка стварае жыццесвярджальную філасофію быцця, дэманструе спакойнае і радаснае прыняцце імклівасці часу, натуральнай хады гісторыі і чалавечага лёсу. Знітаванасць жыцця і смерці, болі і радасці ўсведамляецца як тое, што само сабой зразумела. Такое развіццё флоравобраза, яго новыя абертаны, сугучныя беларускай культуры, могуць быць звязаны і з праваслаўным поглядам, дзе засмучэнне, маркота – грэх, і з устойлівым народна-паэтычным успрыманням праяў прыроды як вечнага круга-звароту. Так, у вершы *Акорды, акорды!* (1926) лірычны герой па-

філасофску гаворыць пра адмысловыя акорды – мелодыі “прастораў, вякоў і народаў”, што вечна гучалі і гучаць у мінулым і сённяшнім дні, вядуць чалавека па дарозе жыцця:

Акорды, акорды... Пялёсткі злятаюць
у нашых павевах імклівых і гордых.
Той радасцю ўпіўся, той смутак глытае...
Скранеце каменне, акорды, акорды!

[Дубоўка 2016: 48]

У вершы *Крыху восені і жменька кляновых лістоў* (1929), заснаваным на персаніфікацыі, прадстаўленні прыродных з’яў і аб’ектаў у вобразе дзейных асоб, лісты і дрэвы прыпадабняюцца да людзей і іх лёсу. Лірычны герой па-філасофску ёміста робіць высновы пра сэнс чалавечага жыцця:

Прыйшла, аздобіла іх восень.
І лятуць яны:
у прыгажосці
прыгажосць.
Маўклівыя і нерухомыя стаяць кляны:
у сваім жыцці і маладосці
гаспадары яны ці госці?
І мне здаецца, што ўсяго ў лістах пакрыху ёсць.

[Дубоўка 2016 : 74]

У гэтым жа вершы У. Дубоўка дэманструе і адмысловае стаічна-мужнае ўспрыняцце цяжкасцей жыцця. Распрацоўка флоравобраза лістоў набывае нечаканы акцэнт за кошт сродкаў катэгорыі камічнага, нечаканага ўвядзення чужароднага па стылю кампанента, эпиграматычнага завастрэння думкі і лаканічнай гульні слоў у апошнім радку:

Лісты, прыгожыя лісты
лятуць над галавой.
Які з кляновай пекнаты
цудоўны будзе гной.

[Дубоўка 2016 : 74]

Адзін з самых вядомых вершаў У. Дубоўкі *О Беларусь, мая шыпшына* (1925) заснаваны на фальклорна-рамантызаваным флоравобразе шыпшыны, дзікай ружы, які мае шматаспектную амбівалентную канатацыю. Распавядаючы пра сваю любоў да Радзімы, паэт прыпадабняе яе да чырвонай кветкі шыпшыны, расліны, што апрача прыгажосці валодае яшчэ і калючкамі. Эмблематыка шыпшыны ў еўрапейскай літаратуры і культуры звязана не толькі з каханнем, любоўю, здароўем, але і з ранамі, і са смерцю. Напрыклад, у хрысціянстве дзікая ружа звязваецца з цярновым вянком і пакутамі Хрыста, старажытныя германцы поле бою называлі “ружавымі садамі”, а рыцарская традыцыя збліжае

семантыку калючай шыпшыны і смяротнага мяча. Лёс Бацькаўшчыны і змагароў за яе свабоду цяжкі і крывавы, але любоў, што жыве ў сэрцах сапраўдных патрыётаў, мацнейшая за любыя выпрабаванні:

О Беларусь, мая шыпшына,
Зялёны ліст, чырвоны цвет!
У ветры дзікім не загінеш,
Чарнобылем не зарасцеш.
[Дубоўка 2016 : 30]

Трэба адзначыць, што апрача традыцыйных для беларускай культуры фальклорна-рамантызаваных флоравобразаў У. Дубоўка прапаноўвае асацыятыўна-аўтарскія, прыватныя. Як адзначае Ралан Барт, “прыватныя модусы выявы адпавядаюць яе патэнцыйнай невычэрпнасці: гэта адсутнасць сэнсу, багатая ўсімі магчымымі сэнсамі” [Барт 89: 308].

Распаўсюджанне падобных індывідуальна-аўтарскіх флоравобразаў у сучаснай беларускай літаратуры можа быць патлумачана ўплывам вялікай колькасці наватарскіх некласічных філасофска-эстэтычных кірункаў, што ўзніклі ў XX ст., моцным уздзеяннем на беларускую літаратуру пач. XX ст. рамантычнай і неарамантычнай вобразнасці з культывацыяй экзатызму, а таксама своеасаблівасцю эстэтыкі і паэтыкі, светабачання таго ці іншага аўтара.

Асацыятыўны флоравобраз часцей за ўсё будуюцца з некалькіх кампанентаў – самой назвы расліны і азначэння, што значна пашырае семантыку гэтага вобраза, метафарызуе яго. У вершах У. Дубоўкі такая мадэль можа быць праілюстравана наступнымі прыкладамі: *зелленепатрэб’е* (верш *Прамерыць гоні шмат разоў араты*), *кветка шчасця* (верш *У зімовы заснежаны дзень...*), *найдрабнейшыя кветкі* (верш *Верас*), *палын межадольны* (верш *Акорды, акорды!*), *вялізмая кветка дыядэмай* (Трыпціх. *Жыццё маё ці васілёк, ці ружа...*), *зымшалае пушча* (верш *Трыпціх. Журавінамі плача восень...*), *кармазынавы мак* (верш *Прытыніла свой голас жалейка*) і інш.

Цікавым уяўляецца ўжыванне флоравобраза *кветка шчасця* ў вершы *У зімовы заснежаны дзень...* (1962). Гэта адзіны знойдзены намі прыклад з дубоўкаўскай спадчыны азначэння не дзікароса, а хатняй кветкі ў вазоне, рупліва абароненай ад холаду. Паэт рэалізуе ішасказальны матыў вырошчвання “сваёй” ідэальнай кветкі, што магчыма толькі ў прыватнай прасторы роднай хаты, дзе жыве любая жанчына, для якой і прызначаны кветкавы падарунак у вазоне:

У зімовы заснежаны дзень
кветку шчасця дахаты я нёс,
прытуліўшы да самых грудзей,
каб яе не знявечыў мароз.
[Дубоўка 2016 : 75]

Рэпрэсаваны на доўгія гады паэт на сваім лёсе ўпэўніўся, што кветкі шчасця ў савецкім клімаце не растуць, што *вальфрамныя ніці* электрыфікацыі не сумяшчальныя з пяшчотнай раслінай. Па ўспамінах сучаснікаў, У. Дубоўка пасля амаль трох дзясяткаў гадоў выгнання нават у сяброўскіх размовах быў вельмі стрыманы, не дазваляў сабе неасцярожнага слова – старанна бараніў сваю цяжка здабытую кветку шчасця:

Усміхнулася любая мне:
– Гэта ж цуд, а не кветак вазон!..
Хай нагадаюць нам аб вясне,
напрарочаць прыгожых нам дзён.

Калі вечар са змрокам прыйшоў,
я пачуў ад Марылі загад:
– Не ўключаў электрычных агнёў,
кветкі свецяць на тысячы ват.

Дарагая! І так і не так, –
з імі разам надзея зіхціць.
Для яе сапраўды – аніяк
Не прыдасца вальфрамная ніць...

[Дубоўка 2016 : 78]

Зварот да вывучэння раслінных матываў і фальклорна-рамантызаваных фітавобразаў у вершах У. Дубоўкі дапамагае вызначыць ідэйна-тэматычныя дамінанты творчасці паэта, дзе знітаваны лірычны і грамадзянскі пафас. Расліны як элемент прыроды, успрыняты праз фальклорна-рамантызаваныя ідэі, філасофію пантэізму, выяўляюцца ў лірыцы У. Дубоўкі вечна новай, несяротнай часткай светабудовы. Назіранні дазваляюць гаварыць аб полігенетызме дубоўкаўскіх флоравобразаў, якія паходзяць з народнай творчасці, паганства, хрысціянства, барочнай эмблематыкі і сімвалізму Найноўшай эпохі. Вобразы раслін з заходнееўрапейскага літаратурнага ўжытку ў вершах У. Дубоўкі пераасэнсоўваюцца і набываюць новыя мастацкія рысы, сугучныя рэаліям беларускай культуры і яе жыццесцвярджальнаму пафасу. Адзначым, што частка дубоўкаўскіх флоравобразаў мае традыцыйную канатацыю, працягвае ўстойлівы фальклорны канон мастацкага выкарыстання (шыпшына, рабіна, каліна, сасна, асеннія лісты), іншыя адзінкі маюць асацыятыўна-аўтарскую семантыку, узбагачаюцца новымі адценнямі сэнсу (лебяды, верас, палын, кіпарысы, лаўр, кветка шчасця).

Бібліяграфія

- Bart Rollan. 1989. *Izbrannye raboty: Semiotika: Poëtika*. Moskva: Progress [Барт Роллан. 1989. *Избранные работы: Семиотика: Поэтика*. Москва: Прогресс].
- Buslaev Fedor. 2011. *Istoricheskie ocherki russkoj narodnoj slovesnosti*. Moskva: Librokom [Буслаев Фёдор. 2011. *Исторические очерки русской народной словесности*. Москва: Либроком].
- Dubouka Uladzimir. 2016. *Veršy. Paëmy. Krytyka*. Minsk: Mastackaâ litaratura [Дубоўка Уладзімір. 2016. *Вершы. Паэмы. Крытыка*. Мінск: Мастацкая літаратура].
- Zabylin Mihail. 1990. *Russkij narod, ego obychai, obryady, predaniya, sueveriya i poeziya*. Moskva: Printshop [Забылин Михаил. 1990 *Русский народ, его обычаи, обряды, предания, суеверия и поэзия*. Москва: Принтшоп].
- Vipper Yuriy. 1990. *Tvorcheskije sud'by i istoriya (O zapadnoevropejskikh literaturah XVI – pervoj poloviny XIX veka)*. Moskva: Hudozhestvennaya literatura. [Виппер Юрий. 1990. *Творческие судьбы и история (О западноевропейских литературах XVI – первой половины XIX века)*. Москва: Художественная литература].
- Veselovskij Aleksandr. 2010. *Izbrannoe. Na puti k istoričeskoj poëtike*. Moskva: Avtoknita [Веселовский Александр. 2010. *Избранное. На пути к исторической поэтике*. Москва: Автокнита].

ABSTRACT: The article examines flora images as part of the artistic system of motifs and a characteristic of the motif complexes of U. Dubouka's poetry and clarifies the metaphorical potential of plant images from linguistic clichés and rhetorical figures to discrete, complex symbolic allegories filled with original semantics and associative-authorial innovations. Conclusions are drawn on the basis of the peculiar functioning and diversity of national folklore-romanticized flora images in the poems *The train was in a hurry*, *Thoughts, thoughts, how can I reassure you*, *Chords, chords!*, *A little of autumn and a handful of maple leaves*, *On a winter snow-covered day...* by U. Dubouka, the ideological and thematic dominants of the poet's creativity are determined.

KEYWORDS: flora images, motifs and motive complexes, viburnum, grain, yellowed leaves, petals, rosehip.

STRESZCZENIE: Artykuł rozpatruje figury florystyczne jako część charakterystycznego dla sztuki lirycznej U. Dubouki systemu motywów i kompleksów motywicznych, udokładnia metaforyczny potencjał postaci roślin od frazesu językowego i figury retorycznej do dyskretnych, wypełnionych oryginalną semantyką złożonych alegorii symbolicznych, asocjacyjnych i autorskich innowacji. Autor wyciąga wnioski o osobliwościach funkcjonowania i różnorodności narodowego folkloru romantycznego figur florystycznych w wierszach *Pociąg się spieszył*, *Myśli, myśli, jak mam was uświadomić*, *Akordy, akordy!*, *Trochę jesieni i garść klonowych liści*, *W śnieżny zimowy dzień...* U. Dubouki oraz identyfikuje ideologiczne i tematyczne dominanty twórczości poety.

WYRAZY KLUCZOWE: figury florystyczne motywy i kompleksy motywiczny, kalina, ziarno, żółte liście, płatki, dzika róża.

РЭЗЮМЭ: У артыкуле разглядаюцца флоравобразы як частка характэрнай для лірыкі У. Дубоўкі мастацкай сістэмы матываў і матыўных комплексаў,

удакладняецца метафарычны патэнцыял вобразаў раслін ад моўнага клішэ і рытарычнай фігуры да дыскрэтных, напоўненых арыгінальнай семантыкай складаных сімвалічных алегорый, асацыятыўна-аўтарскіх навацый. Робяцца высновы пра асаблівасці функцыянавання і разнастайнасць нацыянальных фальклорна-рамантызаваных флоравобразаў у вершах *Цягнік спяшаўся, Думкі, думкі, як мне вас ушчунуць, Акорды, акорды!, Крыху восені і жменька кляновых лістоў, У зімовы заснежаны дзень...* У. Дубоўкі, вызначаюцца ідэйна-тэматычныя дамінанты творчасці паэта.

КЛЮЧАВЫЯ СЛОВЫ: флоравобразы, матывы і матыўныя комплексы, каліна, зерне, пажоўклыя лісты, пялёсткі, шыпшына.

Data przesłania artykułu: 5.09.2021

Data akceptacji artykułu: 20.11.2021

ABOUT THE AUTHOR / O AUTORZE

Liudmila Sadko / Людміла Садко – Białoruś, Narodowa Akademii Nauk Białorusi, Centrum Badań nad Kulturą Białoruską, Językiem Białoruskim i Literaturą Białoruską; dr, doc.; specjalność naukowa: literaturoznawstwo białoruskie; zainteresowania naukowe: współczesna poezja polisystemowa Białorusi i zagranicy.

Adres: НАН Беларусі, Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры, вул. Сурганава 1, кор. 2, 220072 Мінск, Беларусь.

Wybrane publikacje (2020–2021):

1. Садко Людміла. 2020. *Лінгвістычны крытыцызм у замежнай і беларускай паэзіі 1950–1960 гг. (181–186) У: Вялікая Айчынная вайна і пасляваенны час у беларускай літаратуры: матэрыялы міжнар. навук. канф. (да 75-годдзя Вялікай Перамогі і 95-годдзя з дня нараджэння І.Я. Навуменкі)*, Мінск, 16–17 кастрычніка 2020 г. Мінск: А. Янушкевіч.
2. Садко Людміла. 2020. *Моўная інтэрферэнцыя і яе адлюстраванне ў сучаснай беларускай паэзіі (150–153). У: Н. Баранова (ред.). Русский и белорусский языки в контексте глобализации: материалы междунар. науч.-практ. конф., Москва, 30 мая 2019 г.* Минск: МГЛУ.
3. Садко Людміла. 2021. *Рэпертуарныя мадэлі Г. Гейнэ і Ф. Шылера ў перакладах М. Багданоўіча*. “Веснік Брэсцкага ўніверсітэта” Сер. 3: Філалогія. Педагогіка. Псіхалогія, № 1: 46–51.
4. Садко Людміла. 2021. *Традыцыйнае і наватарскае ў сучаснай беларускай літаратуры: полісістэмны падыход*. “Веснік Магілёўскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя А. Куляшова” Сер. А: Гуманітарныя навукі (гісторыя, філасофія, філалогія), № 1 (57): 119–125.
5. Садко Людміла. 2021. *Рэпертуарныя мадэлі П. Верлена ў перакладах М. Багданоўіча*. “Ученые записки УО ВГУ имени П. Машерова” 33: 166–171.